

Vprašanje skladenjske zapletenosti povedi v govornem jeziku politikov¹

V prispevku je obravnavana problematika stavčne strukturiranosti govornega jezika posebne skupine govorcev, znanih in že prej uveljavljenih politikov, ki so v predvolilnem času nastopali na nacionalni televiziji kot kandidati za poslance v državnem zboru. Analiza se loteva predvsem skladenjske zgradbe povedi (vrste medstavčnih razmerij in pogostnost njihovega pojavljanja), osrednje vprašanje pa je opredelitev preprostosti oz. zapletenosti površinske strukture zloženih povedi z vidika medstavčnih razmerij. Vsebinska razčlemba gradiva tokrat ni zajeta.

1 Uvod

Govorjeni jezik politikov oz. predstavnikov političnih strank, ki so leta 1996 sodelovale na volitvah v državni zbor, je zvrstno mogoče opredeliti kot vmesno stopnjo med zborna oblika knjižnega jezika in njegovo manj strogo, tj. pogovorno varianto.² Govorci namreč nastopajo v javnem govornem položaju (na televiziji) pred množičnim poslušalstvom različnih družbenih, socialnih, starostnih, izobrazbenih ipd. slojev, zaradi česar se predvideva, da bo njihov jezik zborni; ker pa gre za prosti govor — besedila niso pripravljena vnaprej, vsaj ne v zapisani obliki —, se govorci na določenih ravneh (najopazneje v glasoslovju in besednem redu) odmikajo od zborne oblike knjižnega jezika. Ta odmik se kaže zlasti takrat, ko pride med govorce do trenja zaradi nasprotujočih si mnenj in dokazovanja, da so nasprotnikove trditve neresnične; taka komunikacija je dejansko povsem spontana, nepredvidena.

1.1 Besedila, uporabljena za razčlenitev, so nastala novembra 1996, ko so bile v Sloveniji volitve poslancev v državni zbor. Nekaj tednov pred tem so se predstavniki posameznih strank predstavljali v medijih, med drugim tudi na Televiziji Slovenija v oddaji *Volitve '96*. Vsak dan so v studiu nastopili trije predstavniki različnih političnih strank, ki so odgovarjali na vprašanja novinarja, obenem pa replicirali tudi na odgovore protikandidatov, tako da so neredko voditelja oddaje popolnoma izločili iz komunikacije. Prav takrat so besedila nastajala povsem spontano, kar

¹ Članek je dopolnjen in nekoliko razširjen prvi (skladenjski) del diplomske naloge *Govorjeni jezik politikov (razčlenitev besedil z vidika skladenjske strukture in koreferenčnosti)*, Ljubljana, Filozofska fakulteta, 2000, ki je nastala pod mentorstvom prof. dr. Ade Vidovič Muha.

² Po J. Toporišču (2000: 15) se govorjeni zborni jezik uporablja pred »družbeno izoblikovan/im/, tj. javn/im/ (oficialn/im/) zbor/om/ poslušalcev, zlasti še, če je ta zbor izobrazbeno, narečno ali tudi socialno neenak. /.../ Naslovnik zbornega govora je praviloma množičen, neposredno prisoten pred govornikom kot poslušalec — ali pa je eden izmed poslušalcev radia /.../ in gledalcev ali poslušalcev televizije.« Za t. i. splošno- ali knjižnopogovorni jezik (termin *knjižnopogovorni* je omenjeni avtor uvedel v Slovenski slovnici *2000, pred tem je govoril o *splošno pogovornem jeziku*, v Enciklopediji slovenskega jezika pa o *knjižnem pogovornem jeziku*) kot manj strogo obliko zbornega jezika pravi, da je namenjen »neformalnemu zboru, večinoma nemnožičnemu«, govorimo pa ga »brez vnaprej pripravljenega in izdelanega besedila« (2000: 16). Slednje je po Toporišču za zborna oblika knjižnega jezika precej redek pojav.

je za analizo govornje javne besede še posebej pomembno; ne gre namreč prezreti dejstva, da so politični govorniki v takšni situaciji, torej ko se potegujejo za glasove volivcev, na vse teme že vnaprej dobro pripravljeni.

Zelo pomembno je pri takšni analizi tudi upoštevanje naslovnika. Najbolj neposreden naslovnik je bila v tem primeru voditeljica oddaje, ki je postavila vprašanje, gostje v studiu pa so najprej drug za drugim nanj odgovorili, nato pa so imeli možnost replicirati na odgovore protikandidatov. S tem se je komunikacija med voditeljico in posameznim gostom v studiu preusmerila na komunikacijo med dvema ali celo vsemi tremi političnimi tekmeči, voditeljica pa je postala zgolj poslušalka, ne več neposredna udeleženka v pogovoru. Poleg omenjenih je bila v studiu še skupina volivcev, ki so bili vso oddajo samo poslušalci, v pogovoru niso sodelovali. Največja skupina naslovnikov so bili seveda gledalci pred televizijskimi sprejemniki, ki sicer niso bili neposredno navzoči, so pa na govorce (njihovo izbiro jezikovnih sredstev, neposrednost v izražanju ipd.) zelo ali celo najbolj vplivali. Govorniki so v studiu sicer prišli predstaviti program stranke, svojo vizijo itn., predvsem pa prepričati volivce, da bo prav njihova stranka, če bo izvoljena, poskrbela za največ pozitivnih sprememb v državi; njihova namera je torej bila vplivati na volivce, da bi ti oddali svoj glas zanje.

1.2 Za analizo so bili izbrani trije govorniki, ki so se s politikou ukvarjali že pred volitvami leta 1996. Vsi trije so bili v času parlamentarnih volitev predsedniki strank, in sicer tistih treh, ki so imele po javnomnenjskih anketah, opravljenih v predvolilnem času, največ možnosti za zmago na volitvah in ki so pozneje tudi v resnici dobile največ glasov:

Janez Drnovšek (D), predsednik zmagovalne Liberalne demokracije Slovenije, rojen leta 1950, po izobrazbi doktor ekonomskih znanosti, po volitvah je postal predsednik vlade;

Marjan Podobnik (P), predsednik Slovenske ljudske stranke, ki se je uvrstila na drugo mesto, rojen leta 1960, diplomirani inženir živinoreje, po volitvah je zasedel mesto podpredsednika vlade;

Janez Janša (J), predsednik tretjeuvrščene Socialdemokratske stranke Slovenije, rojen leta 1958, diplomirani obramboslovec, po volitvah je postal obrambni minister, vendar je pozneje odstopil (Delo, 1996: 4).³

1.3 Pred samo analizo naj navedem besedila, ki so bila zanjou uporabljena. Zapisana so v takšnem vrstnem redu, kot so nastajala, zaradi vsebinskega navezovanja pa so navedena tudi vprašanja novinark Lidije Hren (N).

N: Mislim, da se za takšno soočenje, za takšno zasedbo, bom rekla, spodobi, da na začetku svojim potencialnim volilcem predstavite, seveda, vizijo. Vašo vizijo, kolikor se da na kratko, morda v nekaj stavkih, se pravi vizijo prihodnosti Slovenije, kje bo ta čez kakšnih pet, deset let. Bo to moderna evropska država, bo sanitarni kordon, kar so nas strašili, bo slepo črevo Evrope, bo tranzitna, bo turistična?

J: Ja, kar se naše stranke tiče in ključnih točk programa — tako kot si predstavljamo Slovenijo v prihodnjih štirih letih — bo to država, ki se bo približevala po kvaliteti življenja evropskim standardom, s tem da se bomo mi trudili, da se dvigne kvaliteta življenja najprej predvsem tistim deprivilegiranim slojem, ki so v tem času zgodbe o uspehu bili še posebej zapostavljeni. V tem obdobju bodo dokončani procesi privatizacije in denacionalizacije, ki zdaj stojijo, pocenili bomo kapital, da bo slovensko gospodarstvo zadihalo, se pravi zmanjšal obresti, uvedli finančno disciplino, hkrati pa bo to obdobje stabilnosti, ker bo to vlada programsko sorodnih strank, strank slovenske pomladi, ki bo imela v ključnih točkah enoten program. Prišlo bo do, seveda, do dokončanja nekaterih reform, ki so ble že zdej začete in ki niso vse slabe, ponekod pa bodo tudi korenite spremembe.

³ Ob ponazoritvenih zgledih so uporabljene oznake (J) za Janeza Janšo, (D) za Janeza Drnovška in (P) za Marjana Podobnika.

D: Mi si predstavljamo Slovenijo leta 2000 kot uspešno evropsko državo, pričakujemo, da bomo v naslednjih štirih letih dokončali tiste procese, ki smo jih začeli v tem zadnjem obdobju in ki se dobro odvijajo. Predvsem pričakujemo, da bo Slovenija v naslednjih štirih letih še dvignila že dosedaj sorazmerno visoki nivo družbenega proizvoda na prebivalca, z deset tisoč dolarjev pričakujemo vsako leto štiri do pet odstotkov dodatne rasti. Pričakujemo, da bomo okoli leta 2000 dokončno zaključili proces našega včlanjevanja v Evropsko unijo, da bomo polnopravna članica in da se bomo dokončno vključili v ta za Slovenijo življenjsko pomembni trg tristo ali takrat že štiristo milijonov ljudi. Mi pričakujemo, da bo leta 2000 Slovenija polnopravna članica zveze Nato, in to bo naš dokončni preskok iz nestabilnega sveta, od koder smo odšli pred petimi, šestimi leti, v stabilni, varnejši in uspešni svet.

P: Mi želimo za tako prihodnost Slovenije — kot sta tud oba predgovornika omenila — prispevat k temu, da bomo skušal sestavit povezovalno vlado po volitvah, tako, ki bo znala povezat vse, kar imamo pozitivnega v Sloveniji, strokovne potenciale, izkušnje, vso pozitivno energijo, da bomo zaustavl kriminal in korupcijo, ki spodjeda tudi temelje zdravemu gospodarstvu, da bomo ob tem povezali ljudi ne glede na narodno pripadnost, ob tem pa tistim, ki so prišli poceni do državljanstva, torej tistemu majhnemu delu, ki se ukvarja s kriminalom, odrekl gostoljubje, z vsemi ostalimi pa gradil družbo zaupanja. In predvsem, da bomo ob vstopanju v Evropsko unijo, v Evropsko zvezo delal modro, da se bomo dobro pripravil in da bomo ob tem zagotovil enakomeren razvoj Slovenije in utrdil pravno državo.

N: *Poglejte, vsi ste poudarili stabilnost, zagotovo je temelj te stabilnosti gospodarstvo, gospodarska učinkovitost, in se mi zdi, da ne moremo mimo vašega zadnjega soočenja, ponedeljkevega, ko je prav ta tema, ta problem obvisel nekako v zraku. Gospoda Janša in Podobnik sta dokazovala doktor Drnovšku, da vladajoča stranka gospodarskega programa nima, doktor Drnovšek, naj spomnim gledalce, je to razpravo zaključil z ugotovitvijo, da sta edina Slovenca, ki tega programa doslej nista prebrala. Pa me zanima, sta od ponedeljka do danes ta program uspela prebrati?*

P: Meni ga je doktor Drnovšek takoj po soočenju dal, ... to, mislim, da je volilni program, program liberalne demokracije in marsikaj v tem programu bi se lahko strinjal. Celo večino. Žal pa je delovanje v zadnjem obdobju blo precej v neskladju s tem, kar je v programu, zato upam, da je iskrena pripravljenost, da se bo vsaj na nekaterih področjih, ko gre za odnos do pravne države, za ustavitev kriminala in tako naprej, da bo več odločnosti in da bomo dejansko v tem smislu imel ne samo programsko, ampak tud sicer, da bomo lahko bolj enotno nastopil v korist Slovenije.

J: No, meni gospod Drnovšek tega programa ni dal niti nas liberalna demokracija nikoli ni povabila na soočenje, ko so te programe predstavljal, kot pravjo, v glavnem se je to dogajalo na tiskovnih konferencah, mi smo njih povabil na soočenje, ko smo predstavljal naš gospodarski program. Vendar pa ne gre zdej samo za to, kaj napišeš na papir, ker papir prenese marsikaj, čeprav je program seveda potreben. Gre tudi za to, ali je nekdo sposoben tisto, kar obljublja, realizirat. In jaz mislim, da je tukaj problem. Gospoda Drnovška bi spomnu na obljube iz gospodarskega programa liberalne demokracije pred štirimi leti, naštel bom samo dve ključni točki. Prva se je glasila: znižanje davkov in prispevkov za četrtno v prihodnjih štirih letih, in me zanima, kako je s tem, in drugič ohranitev starih in vsako leto trideset tisoč novih delovnih mest. To pa že vemo, da stara niso bila ohranjena, ker nas je blo v gospodarstvu leta 92 zaposlenih petsto tisoč, zdej nas je pa še štiristo trideset tisoč.

D: Ja, naš gospodarski program, mislim, da je poznan Slovencem, ga izvajamo, ga velikokrat predstavljamo, smo ga tudi predstavljal v teh letih. Kaže tudi rezultate in Slovenija je v tem obdobju prešla iz negativnih stopenj gospodarske rasti v letih 90 do 92 v pozitivne stopnje. Obrnili smo razvojni ciklus spet navzgor. Mislim, da je to velik rezultat glede na pričakovanja ob sami osamosvojitvi, ko je marsikdo dvomil, ali je Slovenija sploh sposobna gospodarskega preživetja, ker smo izgubili približno štirideset odstotkov vseh trgov, ki smo jih do takrat imeli. Torej, istočasno delamo na zmanjševanju inflacije, in smo jo uspeli zmanjšati, zadnji dve leti imamo že enoštevilično

inflacijo, prišli smo iz 93 odstotkov v letu 92 na enoštevlično inflacijo, vzpostavili smo trdno valuto. In to mislimo naprej dograjevati. In za naprej pričakujemo še pojačani investicijski cikel, ker bo končano v kratkem lastninjenje, pričakujemo tudi ustrezno gospodarno obnašanje v podjetjih, več naložb, več varčevanja, kar se pa tiče teh programov iz leta 92, mi smo zmanjšali davke in prispevke, mi smo zmanjšali za četrtno prispevke na plače, to je tisto, kar najbolj obremenjuje podjetja, s petdeset celih pet procenta na osemtrideset procentov. To je, mislim, največje zmanjšanje. Zmanjšali smo tudi dohodnino leta 94, ko smo spreminjali zakon o dohodnini, in zmanjšali smo tudi carinske dajatve.

J: Ja, seveda, obljubljeni je bil totalno zmanjšanje za četrtno. Zej če vsa ta zmanjšanja seštejemo pa prištejemo ponekod povečanje, gre samo za neke procentov, ne za petindvejet procentov, s tem da se je država v tem času še podražila. Ampak jaz se strinjam. Ti gospodarski kazalci so bili v letu 93 in v prvi polovici leta 94 pozitivni. Od takrat naprej se pa vsaj trije kazalci slabšajo. Pada industrijska rast, pada gospodarska rast in večja se zunanjetrgovinski primanjkljaj. To so nesporni podatki, ki jih ni mogoče zanikati.

P: Jaz bi predvsem to reku, da nas čakajo številne stvari, ki so se zde odmaknile v prihodnost in so ble zahtevne in se jih ni lotilo. Na primer pokojninska reforma, ki jo mormo spelat kvalitetno in bo tudi obremenjujoča, ker moramo zagotoviti slovenskim upokojevcem, da bodo dolgoročno stabilno lahko prejemali pokojnine. Druga stvar, lejte, obrt, podjetništvo, mala, srednja gospodarska podjetja, družinska podjetja nimajo danes možnosti za konkurenčen razvoj. Posojila so predraga, kljub temu da je bila speljana zelo draga sanacija bank, danes gospodarstvo ne čuti teh pozitivnih učinkov v zadostni meri ...

N: ... ste prebrali v tem programu, ki vam ga je doktor Drmovšek dal, al tega ni?

P: Tudi te stvari so omenjene, ampak poglejte, našemu gospodarstvu je potrebno dat take možnosti, konkurenčne možnosti, ko gre za investicijske kredite, ko gre za zmanjšanje nepotrebne administracije in tako naprej, al pa en čist tak primer: danes morajo ljudje, ki recimo sponzorirajo kulturno dejavnost, plačevati od tega davek. In kultura je tako pomembna ob vstopanju v Evropsko zvezo kot eno tistih, ki ščiti našo identiteto, in to so majhna sredstva, ampak zelo pomembna, če želimo, da bomo vse segmente, ob gospodarstvu tudi druge stvari enakomerno razvijali.

D: Poglejte, gospodarska rast se je res nekoliko zaustavila v zadnjih mesecih prejšnjega leta in v prvih mesecih tega leta, ampak takrat se je to zgodilo v Nemčiji, v Franciji, v Italiji, kjer so dosegli celo absolutno negativne stopnje, mi smo kljub vsemu v globalu obdržali pozitivne. In gibanja v zadnjem času so spet pozitivna. Tako da bomo tudi letošnje leto zaključili po ocenah s tri- do štiriodstotno rastjo družbenega proizvoda. In trenutno se dinamika spet povečuje. Kar se tiče obresti — mi smo že o tem večkrat govorili — obresti so previsoke, in na to opozarjamo tudi kot vlada. In ker kot vlada nimamo direktnih instrumentov, kot jih ima Banka Slovenije za reguliranje bančnega sistema, potem skušamo intervenirati z tistimi sredstvi, ki jih imamo v proračunu, z uvencioniranjem obresti, s tem da povečujemo kreditiranje preko Slovenske izvozne družbe, z ugodnejšimi krediti, in to je tisto, kar lahko storimo.

J: No, jaz bi vendarle še mal časa ostal, če lahko, pri tej temi, ker je ključna, ne. Zej, če se sam sabo primerjaš, si vedno najboljši, to je tako. Nardimo eno primerjavo, recimo s Češko, ki je mela slabšo pozicijo ob tej njihovi žametni revoluciji in ob prehodu. Na Češkem imajo zde le triprocentno brezposelnost, obresti so neke procentov nad inflacijo, imajo dvakrat nižje plače kot pri nas, vendar so tud cene dvakrat nižje, se pravi, da je standard, da je standard približno enak. Ko gredo v tujino, so reveži, pravjo, ampak doma, doma je standard pramerljiv z standardom v Sloveniji. S tem da so imel slabše izhodiščne možnosti. Tisto, kar je Češka nardila, pa mi nismo, je, da je obrnila vrstni red sanacije. Na Češkem so najprej sanirali gospodarstvo in potem banke. Mi smo šli pa najprej v sanacijo bank, v tem času je pa gospodarstvo propadalo.

D: Ja, na to moram odgovoriti z objektivno primerjavo, z mednarodno. Tri najbolj znane svetovne finančne institucije za ocenjevanje bonitete držav so dale Sloveniji tako imenovani A rejting kot prvi državi v tranziciji, Češka kot prej najboljša ima be-rejting (in Slovenija) in pri teh rejtingih se ocenjujejo vsi faktorji, vse skupaj, celotna gospodarska situacija in tudi perspektiva. In razvrstitev Slovenije na lestvicah, ki jih objavljajo najbolj znane institucije, tudi kaže stalen konstanten napredek. Letos smo skočili za dvanajst mest in smo pred Češko, smo pred Portugalsko in pred nekaterimi znanimi zahodnimi državami. In še to. Češka še ni začela resnega prestrukturiranja. Oni še vedno vzdržujejo ljudi v podjetjih in njih še čaka to pravo prilagajanje trgu, to so ocene mednarodnih strokovnjakov.

P: Torej, jaz mislim, da je zelo pomembno, seveda, da imamo pozitivne signale s strani različnih mednarodnih institucij, ampak to pozitivno zgodbo morajo občutiti naši državljani. Ne govorit o nekem povprečju. Danes je ogromno družin, ki se komaj preživlja, ogromno mladih, ki ne vidijo perspektive, ogromno upokojevcev, ki jih skrbi, pa nočejo javno govorit o tem, ker jih je sram, da bi govoril o svojih hudih stiskah in gre tudi za vprašanje, recimo, enakomernega razvoja življenja Slovenije in kvalitete življenja na teh področjih in jaz mislim, da če želimo realno sliko pokazati, potem mormo se realno zavedati, da smo v težki situaciji začel izgradnjo samostojne države Slovenije, ampak da smo imeli kar nekaj možnosti, da bi ne nardil nekaterih napak, ki so jih naredile druge države, da bi se uprli gospodarskemu kriminalu, zato je treba okrepit vse tiste institucije, ki bodo omogočile delovanje pravne države, postaviti pogoje za razvoj zdravemu gospodarstvu in tako omogočiti, da se bodo vse druge, vsa druga področja, zdravstvo, šolstvo, kultura, znanost, šport, da se bodo lahko razvijali — in samo eno misel, če še dovolite — jaz mislim, da tista stvar, ki nam je zelo manjkala v tem zadnjem obdobju, je to, da bi bli pripravljeni si res postaviti ogledalo in reči, dobro, tu smo nardil napako — recimo nekje na zunanjepolitičnem področju — tu smo naredili dobro, na osnovi teh zadev potem potegn naprej. Mi smo pa preveč intenzivno šli v samo enostranske slike.

D: Mislim, da trditev o tem, da standard v Sloveniji zaostaja, da to pa resnično ne vzdrži. Na primer za Češko. Kdor koli je tam bil ali v kateri koli drugi sorodni državi, razlika je ogromna. In če računamo, če uporabljamo podatke o kupni moči na prebivalca, so ti podatki za Slovenijo še ugodnejši, kot je družbeni proizvod na prebivalca. Tam presegamo 13.000, 14.000 dolarjev. In presegamo države, kot so Portugalska, Grčija, Irska, ki so članice Evropske unije. In če govorimo o procentih revščine. Res je, da so ljudje v stiski, da je določen procent ljudi v stiski, slišali smo že ta procent, ampak ta je nižji, kot je v večini evropskih držav, ali nižji, kot je v Združenih državah Amerike. Seveda pa so to problemi, s katerimi se bomo soočali naprej.

J: Prej, ko sem reku, da si najboljši, če se primerjaš samo sam s sabo, k temu moram dodati še to, da če se z nekom primerjaš, moraš upoštevati tudi izhodiščno pozicijo. Mi smo bli precej pred Češko, ko smo se začel primerjati na začetku teh gospodarskih reform, zdej se je ta zaostanek zmanjšal. Gospod Drnovšek, to lahko preberete v vseh tujih ekonomskih revijah. Dodana vrednost na Češkem bo kmalu enaka kot pri nas. Lahko pogledava tudi številke. Kar se pa statistike tiče, se pa strinjam z gospodom Podobnikom, ne. Nam nič ne pomaga, nič nam ne pomaga, če se hvalmo s tem, da imamo uravnotežen proračun. To je lepo, to je za vas lepo, ko greste v tujino, pa rečete, smo boljši kot marsikatera zahodnoevropska država, ki tega nima. Ampak, če pa pogledamo strukturo, kako ljudje živijo, potem pa je treba najprej reči, da prag revščine, ki je pri nas izračunan in na podlagi katerega se gleda, kdo je pod tem pragom in kdo je nad tem pragom, ne drži. Trideset tisoč družin po uradnih podatkih našega ministrstva za delo dobiva socialno podporo. To je sto tisoč ljudi. Petdeset tisoč delavcev je v podjetjih, kjer majo blokirane žiro račune ali so kako drugače nelikvidni. Sto tisoč delavcev skupaj konec mesca ne ve, ali bodo dobili plačo ali bodo naslednji mesec še na spisku zaposlenih ali pa bodo na spisku tehnološkega viška. Tako da te stvari so morda boljše, ko gledamo povprečje, ko pa gledamo strukturo, pa vidmo, da je pač ta zgodba o uspehu bila zgodba o uspehu za kakšnih dvesto procentov, za ostale pa ne.

2 Teoretična izhodišča za analizo skladienske zgradbe stavčne povedi

Pri analizi stavčne zgradbe povedi v govornjenih besedilih politikov nas je zanimala samo skladnja stavka in povedi, ne pa tudi enot, manjših od stavka in večjih od povedi. Stavček je definiran kot enota z eno osebno glagolsko obliko (glagolski stavček), okoli katere se besede zbirajo na podlagi glagolske vezljivosti, kadar pa osebne glagolske oblike ni, govorimo o neglagolskem stavku, pri katerem so besede zbrane ali okoli neosebne glagolske oblike ali katere druge besedne vrste. Poved je definirana kot najmanjša samostojna enota besedila, ki je lahko že sama besedilo (Toporišič, 2000: 488). Spoznanje, da je beseda lahko strukturalni stavček in da je stavčna poved lahko že besedilo, je v slovensko jezikoslovno zavest že leta 1908 prinesel A. Breznik v razpravi *Besedni red v govoru* (Vidovič Muha, 1993: 503), kjer pravi, da je treba za popolno skladiensko analizo preseči okvir stavka in se te problematike lotiti širše, v okviru t. i. govorne odstavka, kot je poimenoval samostojno, pomensko in strukturalno zaključeno besedilno enoto. Ugotovil je, da je besedni red stavka mogoče raziskovati le z upoštevanjem sobesedila, saj je vsak stavček določen glede na predhodnega (Breznik to imenuje »predstoječa situacija«), obenem pa že določa naslednjega.

Omenjeno Breznikovo ugotovitev je mogoče razširiti tudi na obravnavo drugih skladienskih vprašanj. Tako tudi analiza skladienske zgradbe povedi ni mogoča brez upoštevanja besedilnega okolja.

3 Skladienska zgradba povedi v govornjenem jeziku politikov⁴

Namen analize je ugotoviti, ali je jezik slovenskih politikov, ki se potegujejo za zmago na volitvah poslancev v državni zbor, skladiensko preprost ali zapleten. Da bi dosegli cilj (zmago na volitvah), morajo namreč politični tekmeči čim bolj predstaviti program svoje stranke, dokazati, da so že v prejšnjem mandatu naredili kaj pozitivnega, in biti prepričljivi v obljubah, da bodo tudi v prihodnje delovali v dobro volivcev; njihova glavna »analoga« je namreč pridobiti volivce. Zaradi številnih že omenjenih razlik med volivci bi torej pričakovali, da bo njihov jezik preprost in predvsem razumljiv, in to na vseh ravneh, ne le na ravni stavčne zgradbe, ki nas v tem primeru najbolj zanima.

3.1 Prvi korak pri analizi skladienske zgradbe povedi je prav gotovo določitev eno- oz. večstavčnosti povedi.⁵ Pokazalo se je, da v govornjenem jeziku politikov močno prevladujejo večstavčne oz. složene povedi; največ jih je pri Podobniku (80 % vseh povedi), nekaj manj pri Janši (77,5 %), najmanj pri Drnovšku (65,7 %). Enostavčne povedi so večinoma glagolske, vse glagolske so dvodelne,⁶ neglagolska enostavčna poved pa je v izbranih besedilih samo ena, in sicer nedoločniška:

[1] *Ne govort o nekem povprečju.* (P)

V nekaterih primerih gre dejansko samo za izpust povedka, ne za neglagolski stavček:

⁴ V obravnavo je bilo zajete samo pol oddaje, ki je sicer trajala dobre pol ure. Temeljno merilo za odločitev, koliko gradiva zajeti v obravnavo, ni bilo enako število povedi pri vseh treh govornih, temveč določen izsek iz celotne oddaje. To merilo se je pokazalo kot bolj smiselno, saj se je že na prvi pogled pokazalo, da so povedi pri posameznih govornih različno dolge; ob upoštevanju prvega kriterija bi bilo torej pri govornih, katerih povedi so zelo dolge, v analizo zajetega bistveno več gradiva kot pri govornih s krajšimi povedmi. Dokaz za smiselnost takšne izbire je tudi približno enako število vseh znakov v izbranih izsekih besedil (okoli 4000 pri vsakem govorcu).

⁵ Besedila so bila zapisana na osnovi posnetkov. Pri zapisu so bila upoštevana načela stavčne fonetike, zlasti členitev s premori, poudarjanje in stavčna intonacija. Glavno merilo za določanje končnih in nekončnih ločil (in s tem seveda povedi) je bil potek stavčne intonacije; končno ločilo stoji le ob končni (kadenčni ali antikadenčni) intonaciji, ne glede na vsebino. Register in hitrost govora sta bila glavni kriteriji za določanje vrinjenih stavkov. Glasoslovne posebnosti (redukcije ipd.) so upoštewane le deloma.

⁶ Dvodelnost prostega stavka je definirana s prisotnostjo povedka in osebka (Toporišič, 2000: 628–632).

[2] *Na primer za Češko (lahko povem). (D)*

[3] */.../ in marsikaj v tem programu bi se lahko strinjal. Celo večino (bi se lahko strinjal). (P)*

[4] *In še to (naj povem/dodam). (D)*

Osebna glagolska oblika je v teh primerih izpuščena zaradi nepripravljenega govorjenja (primer [2]), ker je v besedilu že nastopila in je ni treba ponavljati (primer [3]) ali pa je razvidna iz sobesedila oz. jo lahko predvidimo (primer [4]).

3.2 Dejstvo, da je pri vseh govorcih več kot tri četrtine povedi zloženih, pravzaprav niti ne preseneča, vprašanje pa je, ali je ta zloženost preprosta ali zapletena. In kaj sploh je zapletena zloženost? Toporišič (1982: 34) uvršča med zapleteno zložene (a) zveze več vrst priredij, (b) odvisnike iste in različne stopnje, (c) odvisnike v prirednem razmerju in (č) zveze priredja ter odvisnikov iste in različne stopnje. V Enciklopediji slovenskega jezika (1992: 370) pod geslom »zapleteno zloženo podredje« navaja tudi natrganost stavka (razdeljenost nadrednega stavka zaradi vmesnega odvisnika, op. N. H.) in primere s polstavki. To klasifikacijo precej razširi v Slovenski slovnici (2000: 652), kjer med zapleteno zložene uvršča (a) zveze stavčnih priredij (gre za različne vrste priredij znotraj ene povedi, op. N. H.), (b) priredje z več odvisniki, (c) soredje z več kot dvema neodvisnima stavkoma, (č) soredje z dvema stavkoma, od katerih ima vsaj eden odvisnik, (d) podredje, ki ima na ravni več odvisnikov priredje, (e) povedi z vrinjenim stavkom in (f) premi govor z zloženim spremnim stavkom ali zloženim dobesednim navedkom.

V naši analizi so med zapleteno zložene uvrščene naslednje skupine povedi:

1. povedi z različnimi vrstami priredij;

2. povedi z odvisniki:

- (a) različnih vrst (lahko tudi različnih stopenj),
- (b) iste vrste, a razdeljenim nadrednim stavkom;

3. povedi s priredji in podredji;

4. povedi s soredjem:

- (a) priredje s soredjem,
- (b) podredje s soredjem,
- (c) priredje, podredje in soredje;

5. povedi z vrinjenim stavkom:

- (a) priredje z vrinjenim stavkom,
- (b) podredje z vrinjenim stavkom,
- (c) priredje in podredje z vrinjenim stavkom,
- (č) priredje, podredje in soredje z vrinjenim stavkom.

Med preprosto zloženimi tako ostanejo povedi s prirednim razmerjem iste vrste med vsemi stavki, povedi s podrednim razmerjem iste vrste med vsemi stavki in povedi s samo sorednim razmerjem med vsemi stavki večstavčne povedi.

3.2.1 Pred razvrščanjem povedi v zgoraj navedene skupine zapleteno zloženih povedi je treba najprej ugotoviti strukturo zloženih povedi, torej katera razmerja nastopajo v njih. Analiza je pokazala, da so stavki v teh povedih večkrat v podrednem kot prirednem razmerju; pri Janši je podrednih 61,8 % vseh razmerij, pri Drnovšku 56,5 %, pri Podobniku pa 53,4 %. Sorednih razmerij je bistveno manj; največ (šest primerov) jih je pri Podobniku, manj pa pri Drnovšku in Janši (pri vsakem po dva primera). Kar polovica vseh soredij je medpovednih⁷ (dva primera pri Drnovšku, trije pri Podobniku, pri Janši pa do takih preskokov ni prihajalo):

[5] *Tri najbolj znane svetovne finančne institucije za ocenjevanje bonitete držav so dale Sloveniji tako imenovani A-rejting kot prvi državi v tranziciji, Češka kot prej najboljša ima be rejting (in Slovenija) in pri teh rejtingih se ocenjujejo vsi faktorji, vse skupaj, celotna gospodarska situacija in tudi perspektiva.* (D)

S-struktura te povedi je naslednja:⁸

(S S) .. S

V prvem delu povedi (v zapisu strukture ga od drugega dela loči oklepaj) govorec navede podatke, kako Slovenijo in Češko ocenjujejo znane svetovne finančne institucije, ker mu je pred tem protikandidat oporekal, češ da je Češka naredila bistveno večji korak naprej kot Slovenija. Gre torej za obrambo, ki jo nujno spremlja določena mera čustvene napetosti. Ta pri govorečem povzroči miselne preskoke, govorec želi povedati vse naenkrat, pri tem pa »pozabi« na pravila stavčne fonetike. V drugem delu namreč spremeni tematiko (govoriti začne o tem, kaj omenjene institucije pri določanju rejtingov ocenjujejo), torej bi moral prvi del zaključiti s padajočo intonacijo. Zaradi vsebinske razlike tudi skladenjskega razmerja (prirednega ali podrednega) med tema dvema »povedma« ni mogoče določiti, torej gre dejansko za soredje.

Soredji s premim govorom sta dve — eno pri Janši in eno pri Podobniku:⁹

[6] *To je lepo, to je za vas lepo, ko greste v tujino pa rečete, smo boljši kot marsikatera zahodnoevropska država, ki tega nima.* (J)

S/
S_č + S .. S/
S_{pril}

[7] *././ in rečt, dobro, tu smo nardil napako ././* (P)

S .. [S_{gl}] .. S

Druge vrste soredij se v izbranih besedilih pojavijo samo po enkrat:

(a) zvalniško:

[8] *Gospod Drnovšek, to lahko preberete v vseh tujih ekonomskih revijah.* (J)

S_{gl} .. S

(b) členkovno:

[9] *././ dobro, tu smo nardil napako ././* (P)

S_{gl} .. S

⁷ Tipologija soredij je v glavnem povzeta po Toporišiču (2000: 490), razen medpovednih soredij, pri katerih Toporišič navaja primere s pastavki in jukstapozicijo (sopostavnost), v tem prispevku pa so v to skupino uvrščeni primeri, ko gre z vidika vsebine dejansko za dve povedi, ker pa prva v govoru ni bila zaključena s končno intonacijo, ji tudi v zapisu ne sledi končno ločilo.

⁸ Oznake, ki ponazarjajo različna medstavčna razmerja, so razložene na koncu članka.

⁹ Skladenjska struktura je zapisana le za dele povedi, ki so navedeni.

(c) z izpostavljenim stavčnim členom:

[10] *Druga stvar, lejte, obrt, podjetništvo, mala, srednja gospodarska podjetja, družinska podjetja nimajo danes možnosti za konkurenčen razvoj.* (P)

S_{-gl} .. S

Tudi vrinjenih stavkov je malo (pri Janši in Drnovšku po en primer, pri Podobniku dva), čeprav bi jih v govorjenem jeziku brez vnaprej pripravljene besedila mogoče pričakovali več:

[11] *Ja, kar se naše stranke tiče in ključnih točk programa — tako kot si predstavljamo Slovenijo v prihodnjih štirih letih — bo to država, ki se bo približevala /.../* (J)

\S/

S_{ozir} <S_v> S_{pril} ...

[12] *Kar se tiče obresti — mi smo že o tem večkrat govorili — obresti so previsoke in na to opozarjamo tudi kot vlada.* (D)

\S + S

S_{ozir} <S_v>

[13] *Mi želimo za tako prihodnost Slovenije — kot sta tud oba predgovornika omenila — prispevat k temu, da bomo skušali / .../* (P)

s/

\s/

<S_v> S_{nač} ...

3.2.2 Razvrstitev zloženih povedi v zgoraj navedene kategorije zapleteno zloženih povedi je pokazala, da je pri vseh treh govoricah bistveno več zapleteno zloženih povedi: pri Janši je po teh kriterijih zapletenih 70,9 % vseh zloženih povedi, pri Drnovšku 82,6 %, pri Podobniku pa 83,3 %.

3.2.2.1 V preprosto zloženih povedih je povedi s prirednim in podrednim razmerjem med stavki približno enako. Pri Janši je priredij pet, podredja so štiri, pri Drnovšku po dva primera vsakega razmerja, Podobnik pa ima samo en primer podredja, priredja pa nobenega.

Najpreprostejše priredje je dvostavčno, npr.:

[14] *Mi smo šli pa najprej v sanacijo bank, v tem času je pa gospodarstvo propadalo.* (J)

S ≠ S

Med preprosto zloženimi so tudi povedi z več kot dvema stavkoma, pogoj je le, da so vsi stavki v prirednem razmerju iste vrste, npr.:

[15] *Pada industrijska rast, pada gospodarska rast in večja se zunanjetrgovinski primanjkljaj.* (J)

S + S + S

Enako velja za podredje: najpreprostejše podredje je dvostavčno, in to je v izbranih besedilih tudi najpogostejše:

[16] *To so nesporni podatki, ki jih ni mogoče zanikat.* (J)

S/

S_{pril}

Preprosto zložena poved z več kot dvema stavkoma v podrednem razmerju je samo ena:

[17] *In presegamo države, kot so Portugalska, Grčija, Irska, ki so članice Evropske unije.* (D)

$$S/ \begin{matrix} S_{\text{pril}} \\ S_{\text{pril}} \end{matrix}$$

Poleg priredij in podredij sta v preprosto zloženih povedih tudi dva primera soredja, po eno pri Janši in Podobniku (gl. [8] in [10]).

3.2.2.2 Med zapleteno zloženimi povedmi so najpogostejše povedi s priredji in odvisniki (Janša 68,2 %, Drnovšek 42,1 %, Podobnik 60 % vseh zapleteno zloženih povedi). Najmanjša možna poved te vrste je tristavčna, torej z enim priredjem in enim odvisnikom, npr.:

[18] *Mi smo bli precej pred Česko, ko smo se začel primerjat na začetku teh gospodarskih reform, zdej se je ta zaostanek zmanjšal.* (J)

$$S/ \neq S_{\text{e}}$$

Zapletenejše so seveda tiste povedi, kjer je stavkov več. Primer zapleteno zložene povedi z različnimi vrstami priredij in enim odvisnikom:

[19] *Na Češkem imajo zdej le tripocentno brezposelnost, obresti so nekej procentov nad inflacijo, imajo dvakrat nižje plače kot pri nas, vendar so tud cene dvakrat nižje, se pravi, da je standard, da je standard približno enak.* (J)

$$S + S + S \neq S = S/ S_{\text{pr}}$$

Takih povedi ni veliko. Pogostejši so primeri z več priredji ter več vrstami in stopnjami odvisnikov, npr.:

[20] *Ampak če pa pogledamo strukturo, kako ljudje živijo, potem pa je treba najprej rečt, da prag revščine, ki je pri nas izračunan in na podlagi katerega se gleda, kdo je pod tem pragom in kdo je nad tem pragom, ne drži.* (J)

$$S/ \begin{matrix} S_{\text{pog}} \\ S_{\text{pril}} \end{matrix} \begin{matrix} S_{\text{pr}} \\ S_{\text{pril}} + S_{\text{pril}} \\ S_{\text{os}} + S_{\text{os}} \end{matrix}$$

[21] *Res je, da so ljudje v stiski, da je določen procent ljudi v stiski, slišali smo že ta procent, ampak ta je nižji, kot je v večini evropskih držav, ali nižji, kot je v Združenih državah Amerike.* (D)

$$S/ \begin{matrix} S_{\text{os}} = S_{\text{os}} \\ S_{\text{prim}} \end{matrix} + S \neq S/ \begin{matrix} v S/ \\ S_{\text{prim}} \end{matrix}$$

Na drugem mestu po pogostnosti so povedi z odvisniki različnih vrst in stopenj (pri Janši 18,2 % vseh zapleteno zloženih povedi, pri Drnovšku 15,8 %, pri Podobniku pa ni nobenega takega primera). V nekaj manj kot polovici teh povedi so odvisniki samo različnih vrst, ne pa tudi stopenj, npr.:

[22] *No, jaz bi vendarle še mal časa ostal, če lahko, pri tej temi, ker je ključna, ne.* (J)

s/ \s/
 $S_{\text{pog}} S_{\text{vzr}}$

[23] *Kdor koli je tam bil ali v kateri koli drugi sorodni državi, razlika je ogromna.*¹⁰ (D)

∅/
 $S_{\text{os}} S_{\text{pr}}$

Dobro polovico zapleteno zloženih povedi te skupine predstavljajo povedi z odvisniki različnih vrst in tudi stopenj:

[24] *Prej, ko sem reku, da si najboljši, če se primerjaš samo sam s sabo, k temu moram dodati še to, da če se z nekom primerjaš, moraš upoštevati tudi izhodiščno pozicijo.* (J)

s/ \s/
 $S_e/ S_{\text{pr}}/ S_{\text{pog}} S_{\text{pr}}$

Tretje mesto po pogostnosti — če gledamo povprečje vseh treh govorcev — zasedajo povedi z različnimi vrstami priredij, povedi z odvisniki iste vrste, vendar z razdeljenim nadrednim stavkom, ter povedi s priredjem, podredjem in sorredjem (po trije primeri iz vsake skupine pri vseh govornicah skupaj). Vsi trije primeri povedi z različnimi vrstami prirednih razmerij so bili v besedilih Janeza Drnovška:

[25] *Ja, naš gospodarski program, mislim, da je poznan Slovincem, ga izvajamo, ga velikokrat predstavljamo, smo ga tudi predstavljal v teh letih.*¹¹ (D)

$S \Rightarrow S + S + S$

[26] *Torej, istočasno delamo na zmanjševanju inflacije, in smo jo uspeli zmanjšati, zadnji dve leti imamo že enoštevilčno inflacijo, prišli smo iz 93 odstotkov v letu 92 na enoštevilčno inflacijo, vzpostavili smo trdno valuto.* (D)

$S + S = S = S + S$

[27] *Oni še vedno vzdržujejo ljudi v podjetjih in njih še čaka to pravo prilagajanje trgu, to so ocene mednarodnih strokovnjakov.* (D)

$S + S = S$

Zapleteno zložene povedi z istovrstnimi odvisniki in razbitim nadrednim stavkom so zastopane z enim primerom pri Janši in dvema pri Drnovšku:

¹⁰ V tem primeru je prišlo do izpusta glavnega stavka (zaznamovan je s simbolom ∅), kar je posledica sprotnega tvorjenja besedila, zelo verjetno pa je na to vplivalo tudi govoročevo čustveno stanje (razburjenje); nasprotniku je namreč skušal dokazati, da ta nima prav. Poved bi se torej morala glasiti: **Kdor koli je tam bil ali v kateri koli drugi sorodni državi, **ve**, da je razlika ogromna.*

¹¹ Glagol v 1. osebi ednine (*mislim*) je samo zapolnjevalec vrzeli. Prvi *S* v skladenjski strukturi torej označuje stavek *Naš gospodarski program je poznan Slovincem.*

[28] *Gre tudi za to, ali je nekdo sposoben tisto, kar obljublja, realizirat.* (J)

$$S/ \quad \backslash S \\ S_{pr}/ \quad \backslash S_{pr}$$

[29] *In razvrstitev Slovenije na lestvicah, ki jih objavljajo najbolj znane institucije, tudi kaže stalen konstanten napredek.* (D)

$$s/ \quad \backslash s \\ S_{pril}$$

[30] *Mislím, da trdítev o tem, da standard v Sloveniji zaostaja, da to pa resnično ne vzdrži.* (D)

$$S/ \quad \backslash S_{pr} \\ S_{pr}/ \quad \backslash S_{pr}$$

Poved s priredjem, podredjem in soledjem je bila pri vsakem govorcú po ena (za Janšo gl. primer [6]):

[31] *In za naprej pričakujemo še pojačani investicijski ciklus, ker bo končano v kratkem lastninjenje, pričakujemo tudi ustrezno gospodarno obnašanje v podjetjih, več naložb, več varčevanja, kar se pa tiče teh programov iz leta 92, mi smo zmanjšali davke in prispevke, mi smo zmanjšali za četrtno prispevke na plače, to je tisto, kar najbolj obremenjuje podjetja, s petdeset celih pet procenta na osemindeset procentov.* (D)

$$(S/ + S [= S]) .. (\backslash S = S = s/ \quad \backslash s)^{12}$$

$$S_{vzr} \quad S_{ozir} \quad S_{os}$$

[32] *Tudi te stvari so omenjene, ampak poglejte, našemu gospodarstvu je potrebno dat take možnosti, konkurenčne možnosti, ko gre za investicijske kredite, ko gre za zmanjšanje nepotrebne administracije in tako naprej, al pa en čist tak primer: danes morajo ljudje, ki recimo sponzorirajo kulturno dejavnost, plačevati od tega davek.* (P)

$$(S \neq S/ \quad) .. S .. (s/ \quad \backslash s)$$

$$S_{\epsilon} + S_{\epsilon} \quad S_{pril}$$

Primerov drugih skupin zapleteno zloženih povedi je manj (samo po eden ali dva), le povedi s podredjem in soledjem v izbranih besedilih ni bilo.

3.2.3 Preprosto oz. zapleteno zloženost bi se morebiti dalo opredeliti tudi z vidika pogostnosti pojavljanja posameznih vrst priredij in podredij. V preprosto zloženih povedih je med priredji dominantno vezalno: pri Janši so vezalna tri priredja od petih, po enkrat pa se pri njem pojavita pojasnjevalno in protivno, pri Drnovšku so med štirimi priredji tri vezalna, eno je pojasnjevalno, pri Podobniku pa priredij v preprosto zloženih povedih ni. Tudi pri zapleteno zloženih povedih med prirednimi razmerji izrazito prevladuje vezalno (Janša 40 %, Drnovšek 50 % in Podobnik 58,8 % vseh razmerij). Na drugem mestu je protivno (Janša 33,3 %, Drnovšek 14,3 % in Podobnik 26,5 %), na tretjem pa pojasnjevalno (Janša 13,3 %, Drnovšek 28,6 %, Podobnik pa le 5,9 %, saj pri njem vezalno in protivno priredje predstavljata več kot 85 % vseh priredij).

Med odvisniki v preprosto zloženih povedih v povprečju prevladuje prilastkov: pri Janši dva primera od štirih, po enkrat pa nastopita predmetni in oziralni, pri Drnovšku so prilastkovi vsi odvisniki, ki so sicer samo trije, pri Podobniku pa je primer podredja le eden, odvisnik v njem je dopustni:

¹² Oglati oklepaj označuje nestavčno pojasnilo (več naložb, več varčevanja).

[33] *Posojila so predraga, kljub temu da je bila speljana zelo draga sanacija bank, danes gospodarstvo ne čuti teh pozitivnih učinkov v zadostni meri ... (P)*¹³

S/ \S
 S_{dop}

Tudi pri zapleteno zloženih povedih sta najpogostejša predmetni (Janša 26,8 %, Drnovšek 30,5 % in Podobnik 35,3 %) in prilastkov odvisnik (Janša 19,6 %, Drnovšek 16,7 % in Podobnik 43,1 %); pri Janši in Drnovšku ta dva odvisnika predstavljata skoraj polovico vseh podrednih razmerij v zapleteno zloženih povedih, pri Podobniku pa več kot tri četrtine. Poleg omenjenih odvisnikov sta pri Janši dokaj pogosta še pogojni (16,1 %) in časovni (10,7 %), pri Drnovšku osebkov (13,9 %) in primerjalni (11,1 %), pri Podobniku pa tretje mesto zasedata pogojni in načinovni (vsak po 5,9 %).

Kot kaže razčlemba, se preprosto in zapleteno zložene povedi glede na vrsto najpogostejših priredij in odvisnikov ne razlikujejo kaj dosti, torej ta kriterij za določitev zapletene zloženosti ni bistvenega pomena. Kaj pa število stavkov v povedih? Povprečno število stavkov v preprosto zloženih povedih je pri Janši 2,1, pri Drnovšku 2,7, pri Podobniku pa 2,5, medtem ko je v zapleteno zloženih to povprečje 4,7 pri Janši, 4,3 pri Drnovšku in kar 9,1 pri Podobniku (če pri slednjem ne upoštevamo najdaljše povedi, ki izrazito izstopa, saj je sestavljena iz kar 34 stavkov — gl. zadnji Podobnikov odgovor v poglavju 1.3 —, se to povprečje zniža na 6,3 stavka v povedi, kar pa je še vedno bistveno več kot pri drugih dveh govorcih).

4 Sklep

Analiza skladenjske zgradbe povedi ves čas dokazuje, da besedila politikov, ki nastopajo na televiziji in se potegujejo za zmago na volitvah in mesto v državnem zboru, z vidika površinske zgradbe povedi niso tako preprosta, kot bi pričakovali glede na v začetku poudarjeno dejstvo, da so namenjena zelo širokemu krogu naslovnikov, ki jih želijo ti govorci prepričati o svojem prav in pridobiti njihov glas. Vprašanje pa je, ali zapletenost površinske strukture nujno pomeni tudi vsebinsko zapletenost, nerazumljivost. Odgovor na tem mestu sicer ni mogoč, ker vsebinska razčlenitev ni bila opravljena, odpira pa se problematika vsebinske preprostosti oz. zapletenosti zapleteno zloženih povedi. Tokratna analiza je namreč pokazala, da so ob sicer izrazitem prevladovanju zapleteno zloženih povedi medstavčna razmerja v njih dokaj »preprosta«; zelo visok odstotek vezalnih priredij ter predmetnih in prilastkovih odvisnikov bi tako lahko napeljeval k razmišljanju, da zapletena stavčna struktura ne pomeni nujno tudi vsebinske zapletenosti, vendar bi bila za tak sklep potrebna samostojna analiza.

Razlaga simbolov

Oznake za medstavčna razmerja

- S — stavek
- S_{gl} — glagolski prosti stavek
- S_{-gl} — neglagolski prosti stavek
- S + S — priredje (zveza dveh enakovrednih stavkov)
- S/ — podredje (zveza nadrednega in odvisnega stavka)

¹³ Navedena poved sicer ni zaključena, ker je govorce prekinila novinarka. Posebnost te povedi je tudi to, da se začne z nadrednim stavkom, sledi mu dopustni odvisnik, nadaljuje pa se s še enim nadrednim stavkom.

- S
 S .. S — soredje
 <S_v> — vrinjeni stavek
 s — stavek, razdeljen na dva dela zaradi vmesnega stavka, navadno odvisnika, lahko tudi vrinjenega stavka (npr. ^s/_{Spr} ^{ls})

Oznake za priredna razmerja

- Vezalno: +
 Ločno: v
 Protivno: ≠
 Vzročno: ⇒
 Pojasnjevalno: =

Oznake za podredna razmerja (odvisnike)

- Osebkov: S_{os}
 Predmetni: S_{pr}
 Časovni: S_č
 Načinovni: S_{nač}
 Primerjalni: S_{prim}
 Pogojni: S_{pog}
 Dopustni: S_{dop}
 Prilastkov: S_{pril}
 Vzročni: S_{vzr}
 Odvisnik ozira: S_{ozir}

Gradivo

Volitve '96, Televizija Slovenija, 8. 11. 1996 ob 20.00.

Literatura

Breznik, Anton (1982). Besedni red v govoru. Jezikoslovne razprave. Ljubljana: Slovenska matica, str. 233–253.

Dular, Janez (1989). K vprašanju skladenjske zapletenosti znanstvenih besedil. Slovenski jezik v znanosti 2. Zbornik prispevkov. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 145–149.

Kunst Gnamuš, Olga (1984). Govorno dejanje — družbeno dejanje. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

— (1985/86). Od oblike prek pomena do smisla besedila. Jezik in slovstvo XXXI/8, str. 267–274.

— (1987/88). Prispevka k nadstavčni skladnji. Jezik in slovstvo XXXIII/6, str. 161–166.

Neuradni seznam izvoljenih poslancev v državnem zboru slovenskega parlamenta. Delo 14. november 1996, str. 4.

Sajovic, Tomaž (1986). Razmerje med poljudnoznanstvenim in znanstvenim jezikom. Slovenski jezik v znanosti 1. Zbornik prispevkov. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 49–57.

Toporišič, Jože (1995). Besedilna skladnja. Slavistična revija XXXXIII/1, str. 13–23.

— (1992). Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.

— (1982). Nova slovenska skladnja. Ljubljana: DZS.

— 2000 (1976). Slovenska slovnica. Maribor: Obzorja.

Vidovič Muha, Ada (1993). Breznikov jezikoslovni nazor v njegovi razpravi o besednem redu. Slavistična revija XXXXI/4, str. 497–507.

Završnik, Cvetka (1975). Zapleteno zložene povedi. Slavistična revija XXIII/3–4, str. 425–437.

Nataša Hribar

Filozofska fakulteta v Ljubljani